Statsforvalteren i Nordland

Vår dato: 23.06.2025
Vår ref: 2025/4129
Deres dato: 19.06.2025
Deres ref: Gerhard Osvoll

Sortland kommune
Postboks 117
8401 Sortland

Saksbehandler, innvalgstelefon
Endre Aaen, +4775531617

Inspeksjonsrapport etter tilsyn - Sortland kommune - Myndighetsutøvelse innen forurensningsforskriften kapittel 12 og 13

Denne rapporten omhandler forhold som ble avdekket under tilsyn hos Sortland kommune den 19.06.2025.

Rapporten består av følgende deler:
- Del 1: Resultatet av tilsynet og frister
- Del 2: Statsforvalterens vurdering og begrunnelse
- Del 3: Informasjon om tilsynet
- Del 4: Annen informasjon

Del 1: Resultatet av tilsynet og frister

Denne delen gir en oversikt over resultatet av tilsynet og hva dere må gjøre til gitte frister. Nærmere beskrivelse er gitt i del 2.

Statsforvalteren avdekket avvik som dere må rette snarest

Statsforvalteren avdekket følgende avvik under tilsynet:
- Avvik 1: Kommunen mangler en klar rollefordeling mellom kommunen som forvaltningsmyndighet og som anleggseier.
- Avvik 2: Kommunen mangler oversikt over relevante lover og virkemidler i loven.
- Avvik 3: Kommunen utøver ikke sin myndighet som forurensningsmyndighet for mindre tettbebyggelser.
- Avvik 4: Kommunen fører ikke tilsyn med forurensningssituasjonen fra avløp innen sitt myndighetsområde.

Avvik er manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

Sortland kommune må snarest rette opp avvik. Dere må sende Statsforvalteren en skriftlig tilbakemelding som viser hvordan avvik er rettet innen 15.09.2025.

Statsforvalteren har anmerkninger

Vi har følgende anmerkninger:

- Anmerkning 1: Kommunen kan forbedre sine rutiner og maler for saksbehandling av utslippstillatelser.
- Anmerkning 2: Kommunen har ikke rapportert alle større avløpsanlegg inn til Miljødirektoratet.

Anmerkning er et forhold som vi mener er nødvendig å påpeke for å ivareta ytre miljø, men som ikke er manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

Del 2: Statsforvalterens vurdering og begrunnelse

Avvik 1: Kommunen mangler en klar rollefordeling mellom kommunen som forvaltningsmyndighet og som anleggseier.

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Kommuneloven § 25-1 tredje ledd a.

Beskrivelse av krav
Kommunen skal være organisert og ha internkontroll som sikrer at kommunens lovpålagte hovedoppgaver gjennomføres.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering
Under tilsynet var det etter vår vurdering stor grad av rolleblanding mellom kommunen som myndighetsforvalter etter forurensningsloven og kommunen som eier og driftsansvarlig for avløpsanlegg. Kommunens forvaltning innen forurensningsområdet er i stor grad basert på kommunens driftsbehov, og er ikke basert på forurensningssituasjonen i kommunen eller de lovpålagte plikter som kommunen har som forurensningsmyndighet, spesielt i mindre tettbebyggelser.

Eksempelvis kunne kommunen under tilsynet svare ut om status på kommunens sentrale systemer rundt Sortland, men ikke om status i vannforekomster og lovligheten og tilstanden på anlegg utenfor de største tettbebyggelsene. Dette var spesielt tydelig da det i samtaler under tilsynet kom frem at det forelå flere større avløpsanlegg i kommunen, noen privateide, som kommunen innledningsvis ikke hadde redegjort for.

Etter vår vurdering bør kommunen organisere seg på en måte som gjør at forvaltningen kan utøve sin lovpålagte oppgave til å føre kontroll og tilsyn med kommunen som anleggseier, på linje med private anleggseiere. Dette innebærer å kunne pålegge kommunen som anleggseier retting av forhold som ikke er i tråd med loven.

Dette er et forhold som har blitt påpekt ovenfor kommunen ved tidligere kontroller av kommunen som forurensningsmyndighet innen avløp.

Avvik 2: Kommunen mangler oversikt over relevante lover og virkemidler i loven.

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Kommuneloven § 25-1 første ledd

Beskrivelse av krav
Kommuner skal ha internkontroll som sikrer at lover og forskrifter som er delegert til kommunen følges og utøves. Dette innebærer å ha oversikt over relevante lover og forskrifter, og hvilke hjemler i disse kommunen er delegert til å benytte.

Under tilsynet hadde ikke kommunen nødvendig kjennskap til lov om kommunale vass- og avløpsanlegg (vass og avløpsanlegglova, VA-loven). Videre kunne ikke kommunen redegjøre for hvilke virkemidler som kommunen kan benytte til å sikre retting av brudd på forurensningsloven.

Kommunen har nylig mistet en saksbehandler innen fagområdet avløp som tidligere har sittet med den overnevnte kompetansen. At kommunen mangler internkontroll for å videreføre denne kompetansen gjør at vi anser forholdet som et avvik.

Av manglende kompetanse under tilsynet mener vi at kommunen skulle hatt kjennskap til VA-loven § 2 om krav til kommunalt eierskap for nye avløpsanlegg. Videre skulle kommunen i større grad kunne redegjort for virkemidlene etter forurensingsloven i form av tvangsmulkt og umiddelbar gjennomføring av tiltak. Kommunen kunne under samtaler beskrive at disse virkemidlene tidligere er blitt benyttet, men det var etter vår vurdering i for stor grad knyttet til kompetanse til tidligere ansatte og ikke til organisasjonens nåværende kompetanse.

Avvik 3: Kommunen utøver ikke sin myndighet som forurensningsmyndighet for mindre tettbebyggelser.

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Forskrift om begrensing av forurensning (forurensningsforskriften) § 13-2

Beskrivelse av krav
Kommunen er forurensningsmyndighet etter forurensningsforskriften kap 13 om mindre tettbebyggelser, og skal behandle tillatelser og føre tilsyn med forurensning som kommer av utslipp av kommunalt avløpsvann fra disse tettbebyggelsene.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering
Under tilsynet var kommunen usikker om hvilken avdeling av kommunen, drift eller naturforvaltning, som var delegert og skulle utøve myndighet ovenfor de kommunale avløpsanleggene.

Under tilsynet framkom det at forvaltningsavdelingen av kommunen behandlet nye utslippstillatelser etter kap 13. Ingen av avdelingene førte derimot tilsyn med eksisterende anlegg, og kommunen hadde ingen gjeldende tillatelser for utslipp etter kap 13.

Manglende rolleavklaring, og at kommunen ikke fører tilsyn eller har gjeldende tillatelser til utslipp av kommunalt avløpsvann etter kap 13, gjør at vi er av den vurdering av kommunen ikke utøver sin lovpålagte oppgave som forurensningsmyndighet etter kap 13 i den grad loven forutsetter.

Avviket må ses i sammenheng med avvik 4.

Avvik 4: Kommunen fører ikke tilsyn med forurensningssituasjonen fra avløp innen sitt myndighetsområde.

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Forskrift om begrensing av forurensning (forurensningsforskriften) § 12-2 og § 13-2
- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) § 48

Beskrivelse av krav

Kommunen er forurensningsmyndighet etter forurensningsforskriften kapittel 12 og 13. Som forurensningsmyndighet skal kommunen føre systematisk kontroll med den alminnelige forurensningssituasjonen fra utslipp av sanitært avløpsvann fra anlegg innen kapittel 12 og 13. Her viser vi også til forurensningsloven § 48 der det fremgår at forurensningsmyndigheten har en tilsynsplikt. Som en del av sin kontrolloppgave skal kommunen kontrollere om utslipp skjer i tråd med vilkår gitt i tillatelser. Videre skal kommunen ha oversikt over forurensningssituasjonen og regelmessig ta opp eldre tillatelser til vurdering, for å vurdere om de tillatelsene i tilstrekkelig grad regulerer forurensningen. Basert på forurensningsfaren kan kommunen vurdere å endre tillatelsen og sette skjerpede krav.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Kommunen har gjennomført kartlegging av utslipp og påslipp av olje- og fettholdig avløpsvann. De har derimot ikke ført tilsyn med utslipp av sanitært avløpsvann etter kap 12 og 13. Dette er spesielt tydelig med tanke på at det foreligger flere store kommunale avløpsanlegg i kap 13 uten tilstrekkelig rensing.

Selv om kommunen ikke har ført tilsyn med avløpsanlegg har kommunen god kjennskap til flere avløpsanlegg med alvorlige avvik, herunder urensede utslipp. Kommunen har derimot ikke fulgt opp bruddene ved å påpeke og pålegge retting av forholdene.

Kommunen mangler videre en systematisk plan for hvordan de skal føre tilsyn. Under tilsynet kunne kommunen redegjøre for at de jobber med å utarbeide en slik plan, og at det planlegges at de skal starte med å føre tilsyn med avløpsanlegg i kapittel 13.

Anmerkning 1: Kommunen kan forbedre sine rutiner, herunder maler for saksbehandling av utslippstillatelser.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Kommunen har noen rutiner og maler for saksbehandling av utslippstillatelser. Vi mener at kommunens rutiner for behandling av utslippstillatelser bør være mer detaljerte når det kommer til type vurderinger som skal gjøres ved behandling av saken. Vi anbefaler at kommunen har sjekklister for å sikre at viktige sider av saksbehandlingen sikres. Dette er spesielt viktig i de deler av saken der kommunen skal utøve skjønn.

Etter gjennomgang av kommunens mal for vedtak om utslippstillatelse anbefaler vi at rensekrav settes som spesifikke krav til rensing i stedet for krav til konkret renseløsning. Dersom kommunen videre skal stille rensekrav som er strengere enn utslippet til mindre følsomt område så må det begrunnes hvorfor kommunen mener at utslippet krever økt rensing.

Anmerkning 2: Kommunen har ikke rapportert alle større avløpsanlegg inn til Miljødirektoratet.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Alle store avløpsanlegg, anlegg over 50 pe, skal rapportere miljødata til Miljødirektoratet hvert år før 1. mars. Denne rapporteringen skjer gjennom det digitale rapporteringsskjemaet MDIR-010. Under tilsynet kom det fra at det eksisterer flere store anlegg i kommunen som ikke er meldt inn til rapportering. Innrapportering av nye anlegg skal gjøres av kommunen til Miljødirektoratet. Nærmere informasjon om innrapportering ligger på Miljødirektoratets hjemmesider.

Del 3: Informasjon om tilsynet

Gjennomføring av tilsynet

Tilsynet er gjennomført for å kontrollere om gjeldende krav fastsatt i eller i medhold av forurensningsloven og kommuneloven overholdes. Vår hjemmel til å føre tilsyn er forurensningsloven § 48 a.

Fra Statsforvalteren deltok:

- Endre Aaen
- Hege Rasmussen

Kontaktperson hos Sortland kommune:

- Gerhard Osvoll

Tema kontrollert

Følgende tema ble kontrollert knyttet til:

- Internkontroll
- Utslipp fra spredt bebyggelse, kap 12
- Utslipp fra mindre tettbebyggelser, kap13
- Samordning av vedtak etter forurensingsloven og plan- og bygningsloven

Fremlagt dokumentasjon

Fremlagt dokumentasjon som ble benyttet for å verifisere faktiske forhold under tilsynet:

- Rutine for saksbehandling av utslippstillatelser
- Delegeringsreglement
- Eksempel på vedtak etter kap 12

Del 4: Annen informasjon

Andre forhold

Samordning av vedtak mellom forurensningsloven og plan- og bygningsloven (pbl.)

Kapitlene 12 og 13 setter krav til at kommunen skal samordne sine vedtak etter forurensningsloven med vedtak etter pbl. Denne samordningsplikten setter ikke krav til samtidighet, men vi anbefaler at kommunen ser på muligheten til å gjøre vedtak om tiltak og utslippstillatelse sammen i tilfeller der tiltaket etter pbl. ikke er søknadspliktig av andre grunner enn nedsetting av avløpsanlegg.

Om selvkost av behandling av utslippstillatelser
Under tilsynet var kommunen usikker i hvilken grad behandling av utslippstillatelser var dekket av selvkost. De var også usikre på hvilke beregninger som lå til grunn for saksbehandlingsgebyret, og hvilke krav til selvkost som var satt i kommunens økonomireglement for fagområdet.

Lovligheten av utbygging i områder uten tilstrekkelig bortledning av avløpsvann
Kommunen er forurensningsmyndighet fra mindre tettbebyggelser og skal påse at avløpsvann fra bebyggelsen renses i tråd med forurensningsloven. Videre setter plan- og bygningsloven § 27-2 krav til at bortledning av avløpsvann må være sikret i tråd med forurensingsloven før kommunen kan tillate fradeling av eiendom eller gi byggetillatelse. Dette gjelder også ved rammetillatelser. Med bortledning av avløpsvann i tråd med forurensningsloven menes at avløpsvannet skal gå til et anlegg som;

- har gyldig tillatelse etter forurensingsloven,
- anlegget overholder rammen for størrelse av utslipp som er tillatt,
- anlegget skal overholde rensekravet før tilkobling tillates og skal kunne overholde rensekravet etter tilkobling,
- anlegget herunder ledningsnett har teknisk kapasitet slik som hydraulisk kapasitet. Tilkobling skal ikke medføre økt grad av overløp.

Dersom disse kriteriene ikke er oppfylt har ikke kommunen lov til å innvilge tiltaket. Pbl. § 27-2 er bindende krav i loven og kan ikke dispenseres av administrasjonen eller kommunestyret.

Vedtak som gis i brudd med § 27-2 vil være brudd på pbl. Videre vil forholdet være brudd på forurensningsloven og vannforskriften fra det tidspunktet tiltaket er tilknyttet avløpssystemet.

Brudd på forurensningsloven bør følges opp av forurensningsmyndigheten og vil være grunnlag for pålegg om retting. Tillatelser om tilkobling som innvilges i brudd med loven, som skjer med overlegg, vil være grunnlag for straff i form av overtredelsesgebyr eller anmeldelse. Kommunen har ikke anledning til å ilegge overtredelsesgebyr etter forurensningsloven, men kan anmelde brudd på loven.

Dere har anledning til å kommentere rapporten
Dere har anledning til å kommentere på faktiske feil i denne rapporten. Eventuelle kommentarer må sendes Statsforvalteren innen to uker etter at rapporten er mottatt.

Rapporten vil være offentlig tilgjengelig
Denne rapporten vil være tilgjengelig for offentligheten via Statsforvalterens postjournal på einnsyn.no, i tråd med offentlighetsloven.

Med hilsen

Tilde Nygård (e.f.)
seksjonsleder

Endre Aaen
overingeniør

Dokumentet er elektronisk godkjent